

LIVIU CAPȘA

DESPRE MEMORIE, ADEVĂR ȘI ALTE REPERE ESENȚIALE

Sunt excepții cazurile în care scriitorii, adică acele persoane care, în creația lor, se scriu, în primul rând, pe ei înșiși, mai găsesc timp și disponibilitate pentru a aduce în prim-plan și gânduri ale confrăților: care să creeze, prin dialog, acel cadru intim, ocrotitor și stimulat, în care aceștia să-și exprime credințele, neliniștile, obsesiile. Iar modalitatea cea mai directă (și optimă, în egală măsură) o reprezintă, desigur, interviul, „lucrare” ce nu e trecută în lista genurilor literare.

Unul dintre cei puțini, care, de mai mult timp, a făcut din interviu, prin consistență și profesionalism, aproape un gen literar este Cristian Pătrășconiu, fapt pus în incontestabilă evidență și de recentele două apariții, *De taină* și *Comunismul de apoi* (ambele apărute la Editura Universității de Vest din Timișoara, în anul 2020), volume ce adună o sumă de convorbiri cu importanți scriitori și oameni de cultură.

Am citit aceste cărți concomitent, iar ele, deși abordează subiecte variate, sunt complementare în misiunea lor de a răspunde întrebărilor și provocărilor timpului. Concluzia, așa cum o văd eu, nu poate fi decât una singură: avem de-a face, prin coerența și bogăția ideatică, prin stilul rafinat al întrebărilor și răspunsurilor, cu două opere literare în adevăratul înțeles al cuvântului; pentru că ele spun nu numai povești de creație, dar, mai ales pentru că recuperează repere morale, seamănă idei, propun noi interpretări, adăugând la bibliografia intervievaților (și desigur a autorului) și o dimensiune importantă, aceea prin care toți se raportează la istorie și cultură.

Aria întrebărilor lui Cristian Pătrășconiu este diversă, dar ea converge, întotdeauna, spre două teme fundamentale: restituirea adevărului și reactivarea memoriei, adică acea „justiție prin memorie”, cum atât de bine a definit-o Gheorghe Grigurcu, și, în egală măsură, răspunsurile „omului lăuntric” la marile dileme și provocări ale vieții.

Bogăției de idei din interviurile cuprinse în volumul *De taină*, aduse în pagini prin „vorbirea cu sufletul”, i se adaugă, prin întrebările lui Cristian

Pătrășconiu și răspunsurile primite, în celălalt volum, *Comunismul de apoi*, a adevărată chirurgie pe „cadavrul” și „resturile comunismului”, menită să aerisiască mințile căzute în leneveală și indiferență, să împrespăteze o memorie pustiită de uzură, să acriscească abordări împotmolite în pâcla rutinei.

O veritabilă anamneză, pusă în operă de întrebările lui Cristian Pătrășconiu, le oferă intervievaților ocazia să stabilească, prin formulări clare, relevante, născute dintr-o libertate de gândire nutrită din cunoaștere și bună credință, diagnosticul și, apoi, „tratamentul” celei mai cumplite boli a secolului douăzeci, pe care a cunoscut-o omenirea: comunismul. Iar când asupra acestui subiect se pronunță intelectuali și conștiințe civice de statura Anei Blandiana, a lui Thierry Wolton, Stephane Courtois, Dennis Deletant, Adam Michnik, Vladimir Tismăneanu, Lucian Boia, Dragoș Paul Aligică, rezultatul nu poate fi decât o exemplară lecție de istorie și moralitate.

Sunt multe formulări ale acestor scriitori și istorici, care, în câteva cuvinte, sintetizează, plastic sau direct, esența acestei maladii care a lăsat urme greu de uitat în viețile a milioane de oameni: „Comunismul, cea mai mare iluzie a istoriei”, „Ura ca combustibil al istoriei”, „Memorialul Sighet, patrimoniu de verticalitate” (Ana Blandiana), „Doliu după comunism”, „Comunismul, exercițiu dureros pentru memorie”, „Adeziunea la comunism este o negare a ceea ce înseamnă gândire” (Thierry Wolton), „În democrație onoarea este o valoare esențială”, „Doar dictatura are nevoie de eroi”, „În comunism totul a fost rău: a fost o otrăvă” (Adam Michnik), „Crima e prima parte a narațiunii comunismului”, „Comunismul este un totalitarism aproape perfect” (Lucian Boia).

Impresionantă este relatarea lui Vladimir Tismăneanu despre „odiseea” prezentării, în Parlament, a *Raportului Final* al condamnării comunismului, când Vadim și „rinocerii” săi au încercat cu disperare animalică să țină sub bocanc adevărul istoric. Este un moment de istorie adevărată, trăită pe viu și relatată obiectiv, cu personaje luminoase și abjecte, cu clipe sublime, dar și cu o revărsarea de ură înspăimântătoare. Batjocorirea într-un mod sălbatic a celui mai elementar cod al valorilor morale, trădarea spiritului democratic în chiar incinta democrației, Parlamentul, nu trebuie să fie uitate. Ce s-a întâmplat atunci în Parlamentul României este o crimă la adresa memoriei milioanele de victime ale comunismului, o terfelire a durerii urmașilor acestora, o pată groasă, greu de șters, pe imaginea României.

Dar să trecem peste această parte întunecată a istoriei recente, să ne limpezim mintea și să ne odihnim sufletul cu luminoasele gânduri ale celor care au stat „la taină” cu Cristian Pătrășconiu, și ale căror spuneri sunt cuprinse în volumul ce preia, ca titlu, această veche și frumoasă vocabulă. Și din această

carte voi selecta, ca o invitație la lectură și meditație, câteva gânduri de la fiecare dintre intervievați, pentru că toți au, cum atât de adevărat spune Dan Grigore, „darul formulărilor”: „Poezia e mai aproape de rugăciune și e firesc să fie așa”. „În ce mă privește am definit rugăciunea ca suferință sublimă” (Ioana Pârvulescu), „Această simfonie bizantină a raporturilor dintre Biserică și stat” (Mirel Bănică), „Nu cred în întâlniri adânci, ci în întâlniri care lasă urme și care cresc continuu” (Ioan Alexandru Tofan), „În orizontul credinței, îngerii sunt realități cotidiene, familiare, nicidecum figuri de stil” (Bogdan Tătaru-Cazaban), „Propria viziune a binelui trebuie să fie pusă în dialog cu ceea ce se află în jurul nostru” (Medeea Axinciuc), „Credința ne oferă repere esențiale să nu ne rătăcim” (Monica Pillat), „Partidul cu adevărat antinațional și generator de sărăcie e PSD” (Adrian Papahagi), „Cam asta este proiectul psihanalitic, o stampă destrămată mai mult sau mai puțin, care necesită migala lucrului milimetric” (Ioana Scoruș), „Literatura mi-a adus exercitarea unei funcții vitale, din punctul meu de vedere: aceea a imaginarului”. „Cred că este cuviincios să faci literatură în limba al cărei coproprietar ești” (Ion Vianu), „Muzica, în funcție de anumite stiluri, este un șir de aventuri ale vieții”. „Muzica este un cadou pe care ni l-a făcut Dumnezeu” (Dan Grigore).

Sunt numeroase astfel de formulări în deplină coerență cu întregul conținut al răspunsurilor, răspunsuri care încearcă să limpezească dileme, să aprofundeze teme, să netezească controverse, să sublinieze esențialul. Iar meritul lui Cristian Pătrășconiu este evident, pentru că el are știința (și arta) de a întreba. Știe să declanșeze și să potențeze răspunsurile, să le caute noi sensuri și, mai ales, știe cum și cât să asculte, lăsând partenerul de dialog să se desfășoare în voie, cu o bucurie deplină; el întreabă și iscodește atât cât trebuie, având în minte, în primul rând, să unească curiozitățile și nedumeririle personale cu ale celor care urmează să citească interviul.

Ambele cărți se citesc dintr-o suflare. Apoi, îți trebuie un timp pentru a asimila uriașa bogăție de sensuri din fiecare interviu, în care se găsește amprenta intelectualului, profesionistului, a omului implicat deplin în rostul său, fie că vorbim de scriitori, istorici, medici, profesori, muzicieni. Și, desigur, și a celui care a întrebat pentru noi, spre a ne dărui aceste minunate cărți.